

Розвиток футболу на Волині у 1920–1939 рр.

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Актуальність теми полягає в тому, що оскільки межі Волинської обл. (Волинське воєводство) часто змінювалися, а до 1920 р. їх узагалі не існувало, то розвиток спорту був мало вивчений і висвітлений у періодичній пресі.

Ми аналізували історико-спортивні заходи Волинського воєводства, а саме футбол та його вплив на загальний розвиток спорту в цьому регіоні. У спортивній науці були вивчені лише окремі види спорту на Волині, у цей же час цілий пласт, а саме футбол, не має окремого детального дослідження.

Географічні рамки обмежуються територією Волинської обл. (Волинське воєводство) за сучасним адміністративно-територіальним поділом України та межами Волинського воєводства (Польща) 1920–1939 рр.

Джерельна база дослідження – це архівні документи Державного архіву Волинської області (ДАВО), Державного архіву Рівенської області (ДАРО) та періодична преса періоду 1920–1939 рр.

Методологічно-теоретичною базою нашого дослідження є праці А. В. Цюся, Є. М. Приступи, М. С. Мороза, А. М. Войнаровського [1], М. Гона [2], О. Прищепи [3], В. Данілічової [4].

У роботі використано такі методи досліджень, як історичний опис, аналіз і статистика цього напрямку.

Завдання дослідження – проаналізувати розвиток футболу на Волині в 1920–1939 рр.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Практично перші кроки “пілки ножної” (футболу) почали розвиватися тільки після того, як Західна Волинь відійшла згідно з Ризьким договором 1921 р. до складу східних земель Польщі (Речі Посполитої). На Волині утворено 10 повітів із центром Волинського воєводства в м. Луцьку.

Потрібно відзначити, що Волинь останньою із західних областей розпочала культивувати футбол (пілку ножну). І коли в Галичині, Буковині та Закарпатті вже повним ходом відбувалися офіційні чемпіонати регіонів, а окремі клуби брали участь у першостях вищих дивізіонів Польщі, Румунії, Чехії, Австрії то на Волині, виконуючи Указ Генерального комісара Сейму Вєходнього від 25 вересня 1919 р. “Про діяльність та реєстрацію спортивних клубів та товариств”, тільки розпочали роботу із систематизації та об'єднання чи, краще сказати, приєднання до діючого Польського союзу пілки ножної (ПЗПН). Пізніше затверджено Устав цієї організації (від 02.05.1931 р. № 981).

Саму реєстрацію, а точніше контроль за спортивними клубами, покладено на повітові відділи поліції, які одночасно займалися реєстрацією й тримали під контролем молодіжні об'єднання українців та євреїв, яких у цьому регіоні було значно більше, ніж поляків : 70,1 % – українці, 13,2 % – євреї, 6,1 % – поляки, 5,8 % – німці.

У містах процентний показник осідлості показував зовсім інші результати. Так, у містах Луцьку, Рівному, Дубні, Кременці кількісний склад єврейського населення сягав 50 %. А українці та поляки більше населяли сільську місцину. Більшість спортивних товариств, які були офіційно зареєстровані, мали подібні назви у всіх регіонах Волині. Це польські клуби “Сокіл”, “Стрілець”, “ВКС” (військовий клуб спортивний), “ПКС” (Поліцейський клуб спортивний), “Погонь” й ін. Українські клуби: “Сокіл”, “Пласт”, єврейські: “Гасмонея”, “Гакоах”, “Макабі”, “Казіма”, одну з найбільш розвинутих сіток функціону клубів якраз і мали єврейські спортивні організації, які існували в Луцьку, Рівному, Дубні, Ковелі, Радивиліві, Колках, Рожищах [5]. Було багато невеликих спортивних клубів у містечках та селах Волині, які культивували тільки один чи декілька окремих видів спорту [6]. Найбільшої популярності набув футбол у зв'язку з його простотою в організації та доступністю площадок та інвентарю.

Перші кроки футболу ми сміливо можемо рахувати з утворенням єврейського спортивного клубу “Макабі” в 1918 р. на чолі з відомими футболістами того часу М. Горнштейном і С. Гімбергом.

У 1921 р. всі ці розрізнені клуби Волинського регіону рішенням ПЗПН були допущені до змагань у Люблінському окрузі. Тоді розігрувалися так названі “мистецтва”, а не чемпіонати воєводств.

Першою футбольною командою з Волині, яка достойно представила цей регіон у класі “А”, став ВКС (військовий клуб спортивний) із Рівного. Чому саме ВКС? Тому, що піхотні у кавалерійські полки були розквартировані в містах Луцьку, Ковелі, Володимирі, Рівному, Кременці і їхнє командування заохочувало своїх солдатів до загальної військової підготовки.

Період, який ми вивчали, умовно можна розділити на дві частини: 1920–1928 та 1928–1939 рр. І в перший період усі футбольні змагання проходили в складі Люблінської федерації, яка проводила свої “містечтва” в трьох групах : “А”, “В”, “С”, волиняни достойно виступали в усіх трьох групах. Так, футбольний клуб ВКС “Рівне” в 1922 р. зайняв II місце в першості воєводства, поступившись ВКС “Люблін” тільки за різницею забитих і пропущених матчів.

У 1923 р. команді ВКС “Рівне” за порушення регламенту анульовано їхні перемоги з Любліном (2:1), Брестом (3:2) та переведено її з пониженням у клас “В”. Але одночасно друге місце в класі “В” зайняла команда ВКС–17 п. п. із Ковеля, яка виборола це право в упертій боротьбі з одноклубниками з Луцька, Рівного, Володимира, Замостя, Любліна.

У 1924 р. на Волині утворюється дивізіон “Волинь-Полісся” [7], переможець якого отримував право грати в класі “А” Люблінського ОЗПН. У цьому ж році путівку в клас “А” виборов ВКС (Рівне), який був справді найсильнішою командою регіону.

У 1925 р. переможцем дивізіону “Волинь-Полісся” стає команда “Сокіл” (Рівне), а в 1926 р. це право виборов єврейський спортивний клуб “Гасмонея” (Рівне). Переможцями та призерами пізніше ставали ВКС “Галлерчик” (Рівне), “Сокіл” (Рівне), “ВКС” (Ковель). У 1928 р. футбольний клуб “Гасмонея” ще й виграв уперше проведений кубок газети “Ехо Волинське”.

У цьому ж 1928 р. представники 14-ти Волинських футбольних клубів – “ВКС” Рівне, “Погонь” Рівне, “Стрілець” Янова Долина, ЖСК “Гасмонея” Рівне, ВКС “Стрілець” Луцьк, ЄКС “Гасмонея” Луцьк, КСК “Кременець” Кременець, “Огниско” Здолбунів, ВТГС “Аматори” Володимир, К.С. “Стрілець” Ковель, К.С. “Стрілець” Дубно, “Горинь” Рівне, К.С. “Спарта” Рівне, “Сокіл” Рівне, “Случ” Сарни на своєму зібранні в Рівному утворили ВОЗПН (Волинський окружний союз пілки ножної), який розпочав проводити свої турніри із футболу в класах “А”, “В”, “С” (табл. 1)

Таблиця 1

Переможці турніру із футболу на Волині 1928–1939 рр.

Сезон	Чемпіон	2 місце	3 місце
1928	ВКС “Галлерчик” (Рівне)	“Сокіл” (Рівне)	ВКС (Ковель)
1929	“Гасмонея” (Рівне)	ВКС (Ковель)	ВКС “Галлерчик” (Рівне)
1930	“Сокіл” (Рівне)	“Гасмонея” (Рівне)	ВКС (Дубно)
1931	ВКС (Рівне)	“Сокіл” (Рівне)	“Гасмонея” (Рівне)
1932	“Гасмонея” (Рівне)	ПКС (Луцьк)	ВКС (Рівне)
1933	“Гасмонея” (Рівне)	ВКС (Луцьк)	ВКС (Рівне)
1934	ПКС (Луцьк)	“Гасмонея” (Рівне)	“Гасмонея” (Луцьк)
1935	ПКС (Луцьк)	ВКС (Рівне)	“Стрілець” (Янова Долина)
1936	ВКС (Рівне)	ВКС–КС “Стрілець” (Луцьк)	не розігрувалося
1936–37	“Стрілець” (Янова Долина)	ККС (Кременець)	“Гасмонея” (Рівне)
1937–38	ПКС (Луцьк)	“Погонь” (Рівне)	ВКС (Луцьк)
1938–39	ПКС (Луцьк)	“Погонь” (Рівне)	“Гасмонея” (Рівне)

Також футбольні клуби не тільки грали у футбол, а й займалися розбудовою спортивної інфраструктури краю. Так, в 1932 р. в Рівному єврейський спортивний клуб “Гасмонея” побудував футбольний стадіон, який і утримували за свої кошти. Потрібно відзначити, що футбольна команда ЄСК “Гасмонея” була найбільш титуловою командою Волинського воєводства, постійно потрапляли до трійки призерів.

У 1934 році з товаришким візитом до Рівного приїхав знаменитий Віденський футбольний клуб “Хакоах”, який був чемпіоном австрійської футбольної ліги. І на очах двадцяти тисяч вболівальників рівненська “Гасмонея” взяла верх над австрійцями 4:3.

У 1936 р. розіграші почали проводити за системою (осінь–весна). Також із початку тридцятих років волинські переможці брали участь у перехідних турнірах за право завоювати єдину путівку для участі в екстралізі (державній) першості Польщі.

Найкращий результат тут показав Луцький поліцейський клуб (під керівництвом комісарів поліції Яноам Берендомата, Яноам Плотницького), який у сезоні 1937–1938 рр. виграв перший перехідний турнір у команд “ВКС” Гродно (2:3; 6:2), “Погонь” Брест (3:1; 7:2), “Макабі” Вільно (5:0, 1:0) і

вигорали право грати у фінальному турнірі за право виходу в екстралігу, де, на жаль, поступилися сильним командам із міст Лодзя, Кракова, Станіслава.

Постійно команда Волинського воєводства брала участь у розіграшах кубка на честь президента Польщі (1926–1929 рр.) Ігнація Мосціського.

У 1936 – “Волинь” – “Полісся” – 5:0, “Волинь” – збірна класу “Б” – 3:6.

1937 – “Волинь” – “Люблін” – 2:1, “Волинь” – “Вільно” – 0:1.

1938 – “Волинь” – “Станіслав” – 2:3.

1939 – “Волинь” – “Варшава” – 1:5.

Після приходу у вересні 1939 р. на Волинь Червоної армії, усі спортивні організації та клуби були ліквідовані, на їхнє місце насаджувалися спортивні товариства, які існували на той час у СРСР на зразок “Динамо”, “Спартак”, “Локомотив” й ін. [9].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Розвиток цього виду спорту проходив під постійним контролем поліції регіону. Футбольні клуби утворено за національним принципом (руські, українські, польські, єврейські). Усі клуби існували за рахунок приватних внесків (90 %). Розвиток цього виду спорту слугував “культурним” кроком уперед. Молодь використовували футбол як частину опору польській інтервенції на Волині. Розвиток спортивних клубів змусив чинну владу Волині вкладати певні кошти в розбудову спортивної інфраструктури Волинського краю. Розвиток єврейських спортивних клубів був обумовлений можливістю створення загонів самооборони.

Список використаної літератури

1. Войнаровський А. М. Футбол у фізичному вихованні студентів / Войнаровський А. М. – Луцьк : [б. в.], 2012. – С. 10–15.
2. Гон М. Голокост на Рівненщині / Гон М. – Дніпропетровськ : [б. в.], 2004.
3. Прищеп О. Вулицями Рівного-погляд у минуле / Прищеп О. – Рівне: [б. в.], 2006.
4. Данілічева В. Національні меншини Волині – історія і сучасність / Данілічева В. – Рівне: [б. в.], 2007.
5. ДАВО, ф.46. оп. 9. спр. 1848. С. 7.
6. ДАВО, ф.49. оп. 9. спр. 1948. – 5ар, – С. 16.
7. Газета “Ze sportu i zycie Wolyna”. – 1924 р. – 27 лип. – № 26. – С. 10.
8. Бермон Х “Памяти Хасмонея / Бермон Х // Єврейський обозреватель. – 2002 р. – 27 апреля. – С. 1.
9. Войнаровський А. М. Розвиток фізичної культури та спорту на Волині в 1930–1950-х роках / А. М. Войнаровський // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Х., 2011. – № 4. – С. 249–255.

Анотації

У статті показано історичний розвиток футболу в 1920–1939 рр. на Волині. Актуальність теми полягає в тому, що Волинська обл. (Волинське воєводство Польщі) дуже мало висвітлювалось у пресі, а розвиток цього виду спорту (футбол) практично не вивчений із багатьох причин. Футбольні клуби утворено за національним принципом (руські, українські, польські, єврейські). Усі спортивні клуби існували за рахунок приватних внесків (90 %). Розвиток цього виду спорту слугував “культурним” кроком уперед. Молодь використовували футбол як частину опору польській інтервенції на Волині. Розвиток спортивних клубів змусив чинну владу Волині вкладати певні кошти в розбудову спортивної інфраструктури Волинського краю. Розвиток єврейських спортивних клубів був обумовлений можливістю створення загонів самооборони.

Ключові слова: футбол, спортивні клуби, змагання, молодь.

***Анатолій Войнаровський. Развитие футбола на Волини 1920–1939 гг.** В статтє показано исторический развитие футбола в 1920–1939 г. на Волини. Актуальность темы состоит в том, что Волинская обл. (Волинское воєводство Польши) очень мало освещалась в прессе, а развитие этого вида спорта (футбол) практически не было изучено по многим причинам. Футбольные клубы образованы по национальному принципу (русские, украинские, польские, еврейские). Все спортивные клубы существовали за счет частных вкладов (90 %). Развитие этого вида спорта служило “культурным” шагом вперед. Молодежь использовала футбол как часть сопротивления польской интервенции на Волини. Развитие спортивных клубов заставило действующую власть Волини вкладывать определенные средства в развитие спортивной инфраструктуры Волинского края. Развитие еврейских спортивных клубов было обусловлено возможностью создания отрядов самообороны.*

Ключевые слова: футбол, спортивные клубы, соревнования, молодежь.

***Anatoliy Voinarovskiy. Development of Football in Volyn in 1920–1939.** The article shows historical development of football in the years 1920–1939 in Volyn. Relevance of the topic is based on the fact that Volyn region. (Volyn province of Poland) was very little covered in the press and development of sport (football) wasn't well studied before for many reasons. Football clubs were established on the national principle (Russian, Ukrainian, Polish, Jewish). All sports clubs existed at the expense of private contributions (90 %). Development of this sport was a “cultural” a step forward. Youth used football as a part of resistance of Polish intervention in Volyn region. Development of sports clubs has forced current government of Volyn to invest some funds in development of sports infrastructure of Volyn region. Development of Jewish sports club was due to caution on possibility of creating self-defense units.*

Key words: football, sports clubs, competitions, youth.